

Drobné zkušenosti z války.

štábní kapitán děl. Vsevolod Milodanovič:

Manévr samostatné baterie 26. července 1917.

Od dubna až po červenec 1917 byl XI. ruský armádní sbor v postavení na nynějších čs. hranicích mezi Rafailovou a trig. 2058 Hoverla (viz náčrt). Na severním křídle stála 165. pěší divise s 2. baterií 32. děl. brigády (6 lehkých kanonů). Tato baterie, jejímž jsem byl velitelem, byla jediným divisním dělostřelectvem a byla v palebném postavení na trig. 1373.

23. července po průlomu fronty západně od Tarnopole, byl nařízen všeobecný ústup. Téhož dne večer po 40 km pochodu se baterie ubytovala v Jaremcze. Pěchota ustoupila na výšiny východně od potoku Zielonica.

24. července ráno jsem jel pro rozkazy na velitelství divise, které bylo v Doře u kostela. Velitel divise dlel někde u pěchoty a vrátil se teprve odpoledne. Byl v náladě optimistické, vyslovil názor, že k dalšímu ústupu nedojde, a nařídil průzkum palebného postavení v údolí Žonky. Toto údolí jsem znal a namítal jsem, že se odtamtud nedá přestřelit Jawornik o 700—900 m vyšší. Nicméně generál setrval na tom, abych se tam ještě jednou podíval.

Před odjezdem ze štábu jsem hlásil náčelníku štábu, že se s ním spojím telefonem, a prosil jsem ho, aby mě zpravil o každé změně situace. Náčelník štábu přislíbil.

Po návratu k baterii jsem nařídil veliteli spojovacího družstva desátníku M. vybudovat spojení se štábem a výslovně jsem podotkl, že nesmí zapnout naše vedení do divisního přepojovače, nýbrž musí tam zřídít vlastní stanici s 2 telefonisty. Vysvětlil jsem také, proč to žádám: telefonisté mají pozorovat život u štábu a zavolat mne k telefonu při každém podezřelém pohybu, na př. při balení zavazadel, sedláni koní a p. Považoval jsem toto opatření a slib náčelníka štábu za dostatečné zajištění před možným překvapením, a proto jsem neurčil zvláštního styčného orgánu.

25. července jsem provedl nařízený průzkum s výsledkem záporným, leč bylo mi nařízeno pokračovat v tomto beznadějném zaměstnání příštího dne.

26. července asi o ½2. hodině jsem se probudil bzučením telefonu. Telefonista štábu divise hlásil: „Vypojuji!“ — „Počkat!“ zvolal jsem: „Co se děje?“ — „Štáb odjíždí do Delatyna.“ — „Je někdo z důstojníků nablízku?“ — „Náčelník štábu nasedá na koně.“ — „Zavolejte ho k telefonu!“

Náčelník štábu přišel a ptal se: „Je baterie připravena? Ihned klusem do Delatyna!“ — „Pardon!“ odpověděl jsem: „Nemohl jste mi to říci trochu dříve? Co se stalo?“ — „Nadwórna padla včera večer, nařízen ústup. Dostal jste přece rozkaz,

který jsem Vám odeslal asi v 10 hodin večer ordonančním poddůstojníkem štábu?" — „Slyším o tom po prvé! Proč jste mi netelefonoval?" — „Zapomněl jsem, že máme telefon.“

Nařídil jsem poplach. Pak jsem zavolal velitele spojovacího družstva: „Proč u štábu nebyli naši telefonisté?" — „Myslí jsem, že postačí, když se připojím na přepojovač.“ — „Postačilo?" — „Ne!“

Revoluce odňala velitelskému sboru trestní pravomoc a ochromila činnost soudů. Nicméně jsem nemohl ponechat takové hrubé nevykonání rozkazu bez povšimnutí. Proto, jakmile baterie byla připravena k odchodu, postavil jsem desátníka M. před šikem, vyličil jsem mužstvu stručně případ a v závěru jsem podotkl: „Dostanete-li se dnes do zajetí, poděkujte desátníku M.!" Ten byl takřka zničen a ztratil navždy odvalu opravovat rozkazy představených.

V této době, kolem 3. hodiny ráno, baterie (a celá divise též) byla v zajímavé situaci: ustupovala, ale zároveň pochodovala nepříteli naproti! To mělo podle mého názoru potrvát až po okamžik, kdy baterie dosáhne mostu 424 v Delatyně; zde by se obrátila téměř čelem vzad a začala by se od nepřítelů vzdalovat. Prozatím jsme měli k mostu 11 km, nepřítel 12, tedy stejně! Nebezpečí, že nás nepřítel předstihne, nebylo však veliké, poněvadž jsme nastoupili pochod velmi časně. Proto jsem nepospíchal a vedl baterii krokem (pro přetížení děl různými zavazadly, pro něž nebylo místa na vozech trénu, obsluha neměla kde sedět a pochodovala zásadně pěšky. Jen část střídavě odpočívala na kolesnách a hlomoznách; jen ve zcela výjimečných případech se mohla celá obsluha jakž takž zachytit na vozidlech. Znamenalo to ovšem velmi značnou námahu pro lidi i pro koně). Do Delatyna jsem odeslal prvního důstojníka, aby vyhledal štáb divise a informoval se podrobněji.

Cesta byla volná; setkali jsme se jen s jednotlivými skupinami mužstva a povozů, pochodujícími na sever jako my. Při vjezdu do Delatyna u nádraží hořelo skladiště; spatřili jsme hromadu pytlů s ovsem. Zastavil jsem baterii, abychom naložili tolik ovsu, kolik se dalo naložit. Všude byl úplný klid, byli jsme téměř u cíle; mohl jsem si tedy dovolit zastávku. V tom se vrátil první důstojník s hlášením, že štáb divise stojí na silnici u mostu. Odevzdal jsem mu velení a jel jsem s družinou napřed.

Náčelník štábu mě ihned zklamal v předpokladech o důležitosti tohoto mostu, jehož jsem konečně dosáhl. „Naše divise," řekl mi, „ustupuje po cestě Delatyn—Dobrotów—Lanczin—Młodiatyn do Peczeniżyna (tedy severně od Prutu!). Zadní voj (prozatím byl to vlastně přední voj!): pěší pluk 659 „Bukovinský" s 2./32. baterií SV. pluku u vidlice silnic na severním okraji Delatyna." Pak mi vypravoval o všelijakých událostech: dopoledne byl v Nadwórně klid; potom mužstvo vydrancovalo město a opustilo je. Nepřítel je obsadil bez boje.

Ptal jsem se, proč je volena taková dlouhá a nebezpečná cesta, proč nepochodujeme přes Zarzycze? — „Protože tato cesta je vyhrazena pro 12. divisi." — „Vždyť 12. divise tu není!" zvolal jsem pod dojmem zklamání v programu dne. — „Na věci to nic nemění: cesta je vyhrazena a basta!" odvětil náčelník štábu.

Nepořídív nic s cestami, jel jsem k veliteli pěšího pluku 659, zanechav u mostu jednoho patrače pro dirigování baterie. Velitel pluku mi ukázal v terénu sestavu přechoty: prapor vpravo od silnice, prapor vlevo, prapor v záloze u SV. a oddělení jízdních rozvěděk v Krasné. Dodal k tomu, že zde dlouho nezůstaneme. Měl jsem nyní voliti palebné postavení a připravit se k boji.

Charakteristika terénu: lesy a lesíky, skupiny stromů a křoviska pokrývají celý prostor mezi Krasnou a Lojowou a činí jej naprosto nepřehledným, vyjma údolí mezi Delatynem a Lojowou. Začátek silnice na Lanczin od vidlice až k oblouku je vidět z Lojowé; nad celým prostorem dominuje trig. 885 Strahora, ponechaný nepříteli;

severní břeh Prutu mezi Delatynem a Dobrotówem je strmý, přechod přes řeku zde není možný.

Rozhodl jsem se pro prostor na východ od viditelné části silnice, abych byl k Lanczinu co nejbližší a abych měl skrytý odjezd. S tím bylo však spojeno nebezpečí, že baterie může být překvapena zblízka nebo že po přeříznutí silnice nepřítelem někde u Lanczina ztratím děla, neboť se s nimi na jižní břeh nedostanu.

Nalezl jsem snadno vyhovující postavení („I“ na náčrtku), dokonce skryté i před trig. 885. Hlavní pozorovatelnu jsem zvolil u SV. pluku. Hledal jsem ještě pomocnou pozorovatelnu, která by zajistila baterii před útokem zblízka, avšak musil jsem se spokojit velmi nedokonalým výhledem směrem ke Krásné od zatáčky silnice severovýchodně od trig. 525. Ponechal jsem zde 2 patrače. Bojový trén jsem chtěl poslat do Lanczina.

Jakmile baterie zaujala palebné postavení a trén se chystal k odjezdu, změnil jsem původní úmysl: s trénem odjede též 3. četa! Utvoří mi zálohu materiálu pro případ, že 4 ostatní děla zahynou. Soudil jsem, že pluk nebude touto opravou dotčen, poněvadž 4 děla jsou také „baterie“. Proto jsem nakolesnil znovu 3. četou a dal jsem jejímu veliteli tento rozkaz: a) pochodovat do Lanczina, b) vejít ve styk s oddělením rozvěděčků v Krásné, c) organisovat pozorování Krásné a okolí a d) všechno důležité mi ihned hlásit.

Již za 10—15 minut po odchodu čety a trénu jsem přišel na to, že můj rozkaz nebyl úplný. Nemohl jsem mít naděje, že její 17letý velitel čety doplní z vlastní iniciativy! Obával jsem se, že zařídí všechno jen ve znění rozkazu a postaví svou četou na náměstí v Lanczině; nevyužije děl k podpoře rozvěděčků, ba ani nepřekročí Prut, aby položil tuto překážku mezi sebe a nepřítele! Bylo nutno rozkaz doplnit.

Vyňal jsem polní blok a začal jsem psát tento doplněk, když v tom jsem pocítil, že ani toto řešení není správné! Který směr je pro nás nejdůležitější, Lojowa nebo Krasna? Určitě Krasna! Ale proti Lojowé máme 3 prapory a 4 děla, proti Krasné však jen 50 jezdců a 2 děla. Opak by byl snad lepší! Co se týká pěchoty, je to věc velitele pluku, já však mohu poněkud vyrovnat nepoměr v rozložení sil zadního voje tím, že dám do Lanczina 4 děla a u Dalatyna ponechám 2! Dvě děla ovšem se nemohou nazývat „baterií“, a proto si vyžádám předem souhlas velitele zadního voje. Schoval jsem blok a jel jsem k němu.

Plukovník návrh schválil. Řekl mi, že musíme ukázat nepříteli u Delatyna, že dělostřelectvo máme, že však na počtu děl nezáleží. Zanechal jsem tedy v původním postavení prvního důstojníka s 1. četou a odpochodoval jsem s 2. četou do Lanczina (asi v 9 hodin).

Od stanoviště pomocného pozorovatele až do Lanczina vede silnice úplně otevřeně vzhledem k výšinám na severu a je ji vidět široko daleko. Oči všech se otáčely mimovolně doleva, ale všude byl naprostý klid. Jen vzadu zahájila palbu 1. četa, z čehož jsme usoudili, že se nepřítel již objevil na jižním okraji Lojowé.

3. četou a trénu jsem našel, jak jsem očekával, na náměstí. Velitel čety nepodnikl dosud nic a jedl vejce na másle. Chtěl jsem následovat jeho příkladu, když vtom se ozval ze směru Krásné takový třeskot pušek, že zapudil každou myšlenku na jídlo.

Zavedl jsem obě čety do palebného postavení na jižním břehu Prutu („II“ na náčrtku), kolesny vpravo na úroveň, kulomet vpravo od kolesen. Odeslal jsem bojový trén do Peczeniżyna s rozkazem připravit ubytování a oběd a vyšplhal jsem se na nejbližší kopec na opačné straně silnice.

Pozorovatelná nebyla dobrá: Lanczin, Krasná a les mezi oběma vesnicemi splývaly téměř v jeden celek. Palebné postavení mělo tu výhodu, že před ním byl asi 700 m široký volný prostor, v němž by zahynul každý, kdo by se snad pokusil útočit

na baterii. Obejit palebné postavení a přepadnout je zezadu nebylo též možné, poněvadž se vzadu tyčil dlouhý a vysoký sráz. Další výhodou bylo, že jsem odtud mohl chránit zadní voj za pochodu od své pomocné pozorovatelný do Lanczina. Naproti tomu odjezd by byl za jistých okolností velmi nesnadný, poněvadž baterie stála před vchodem do soutěsky. Avšak tato nevýhoda nemohla mít rozhodující vliv na volbu postavení, protože hory na jižním břehu nepřipouštěly jiného řešení.

Pušky v Krasné umikly dávno. Okolí bylo pořád prázdné. U Delatyna se něco dělo; 1. četa střelila a střelila. Teprve v poledne umikla i ona. Potom jsem zpozoroval dlouhý proud, pomalu se pohybující po silnici.

Kolem 14. hodiny mne zavolal z palebného postavení k telefonu velitel divise a nařídil palbu na Krasnou. Ptal jsem se, zda neuškodím vlastním rozvědčikům a prosil jsem jej, aby mi udal cíl přesněji, na př. vzhledem ke kostelu. Generál řekl: „Za kostel.“ Nevím, zdali mu byla známa situace rozvědčiků! Co se mne týkalo, neměl jsem o nich žádných zpráv a nevešel jsem s nimi ve styk, jak jsem původně chtěl, protože po té střelbě, která nás překvapila v Lanczině, byl jsem přesvědčen, že ustupuji a že tedy každá zpráva přijde ke mně s takovým zpožděním, že nebude mít vůbec význam. I nyní zahájil jsem palbu a snažil jsem se vesnici zapálit. To se mi však nepodařilo, poněvadž většina stavení měla eternitové a železné střechy.

Zatím co jsem střelil, dosáhl pochodový proud Lanczina a zahájil přepravu přes řeku. Generál telefonoval: „Palbu stav! Odjezd!“ Seběhl jsem dolů k baterii, která právě nakolesňovala. Vedle stála 1. četa. Vtom praskla řada nepřátelských g-šrapnelů! Přišly zrovna v nejchoulostivějším okamžiku: vchod do soutěsky ucpán pěchotou, baterie nakolesňuje!

Nepřítel nás nemohl vidět, jistě však pozoroval zářez v horách, jímž vedla silnice, postřehl správně vhodný okamžik a způsobil překvapení. Za první radou následovaly další... Nakolesnění trvalo velmi dlouho; bylo nutno uvázat všechna zavazadla, o kterých byla již zmínka, jakož i pytle s delatynským ovsem. Nepřátelská střelba, jak se ukázalo později, neměla hmotných účinků: rozprasky byly stále nad našimi hlavami, kuličky narážely na svahy po obou stranách soutěsky; ale způsobilá jistou nervositou...

Když poslední muniční vůz mizel v roklí, podíval jsem se naposledy na Lanczin a uviděl, že na břeh Prutu vyjeli 3 jezdcí. „Naši rozvědčíci jsou již zde!“ pomyslí jsem si. Vtom však kdosi z pěšáků vykřikl: „Jezdeckto!“ Vykřik byl opakován jinými a panika byla hotova. S povykem: „Dělostřelectvo klus!“ (zatarasili jsme cestu) dali se pěšáci na šílený úprk. Baterie automaticky zaklusala... Pěšáci úplně pozbyli rozumu... Pozoroval jsem jednoho, jenž utíkal před mým koněm: odhodil do potoka pušku, výzbroj, bluzu... Potom se zul, aniž se zastavil, běžel několik kroků bosý, pak vyskočil na stupátko kolesny. Jiný se snažil vyskočit na náručního koně. Třetí se octl na chobodu lafety a zachytil se rukama za kolesnu. Ujeli jsme klusem 4–5 km a předjeli jsme konečně pěchotu. Na jedné zatáčce se převrátil a rozsypal vůz se záložním telefonním materiálem. Telefonisté chtěli materiál sbírat, zakázal jsem jim to však, abychom se znovu neocitli mezi pěchotou. Dále pochodovala baterie již krokem.

Před Mlodiattynem stály skupiny lidí v modrých kalhotách: jezdeckto, ukázněný útvar! Byl to střelecký pluk 9. jezdecké divise. Zastávil jsem baterii k odpočinku.

Slech o nepřátelském jezdecktu nás předhonil. Jezdečtí důstojníci se ptali, kdo, kde, kdy a jak útočil. „Hlouposti!“ odpověděl jsem krátce. — „To jsme si hned myslili!“ smáli se důstojníci. „Jakýpak útok v takové roklí!“ Potom vypravovali, že jakýsi motocyklista přijel šíleným tempem k pěchotnímu trénu, jenž tábořil jižně od silnice, a křikl: „Nepřátelské jezdeckto!“ a stejně rychle odjel dále. Zvěst měla za následek, že vojáci vyloupili důstojnická zavazadla; kdo mohl, nasedl na koně a všichni

uprchlí. V poli zůstal opuštěný čtverec vozů. Jak jsem slyšel později, motocyklista byl chycen a zastřelen podle analogie s postupem Kornilova u Tarnopole, o čemž jsme dostali zprávu téhož dne večer.

Z této zastávky jsem odeslal zpět vůz pro telefonní materiál; domníval jsem se totiž, že panika jest již překonána. Skutečně, telefonisté naložili materiál bez obtíží. Rozbitý vůz byl ponechán svému osudu.

Kolem 17 hodin se baterie ubytovala v Peczenižyně. Teprve teď mohli býti koně nakrmeni a mužstvo dostalo oběd. Sotva jsem též poobědval, zavolali mne na velitelství divise. Generál přidělil baterii pěšímu pluku 658 „Karpatskému“ ve Slobodě Rungórské. Musil jsem znovu na koně, avšak baterii jsem ponechal v Peczenižyně, aby odpočívala dále.

Ve Slobodě Rungórské jsem zjistil při průzkumu (a velitel pluku mi to potvrdil), že 12. pěší divise, náš teoretický levý soused, není na svém místě. Rovněž na pravém křídle byla situace podobná: měli jsme tam sice střelecký pluk, ale severně zela prázdnota. 165. divise byla tedy ještě stále osamocená, odtržená od své armády, která ustupovala kdesi před ní a neposkytla jí času vyplést se z karpatských doupat. Z toho všeho jsem odvozoval, že v noci ustoupíme dále. Za takových okolností by bylo zbytečno táhnouti baterii sem. Proto jsem se vrátil po ukončení asi ve 22 hodiny do Peczenižyna a šel jsem k veliteli divise. Generál rozhodl, že baterie zůstane v Peczenižyně. A hned po půlnoci jsem byl volán pro nový rozkaz: připravit se k ústupu na Kolomeu, odchod ve 4 hodiny.

Z á v ě r.

Co se týče operace samé, lze poznamenat toto:

1. Strana rakouská: Náš protivník působil spíše dojmem značkaře než jako skutečný nepřítel. Jeho jižní skupina (u Tartarówa) neprojevila svou přítomnost vůbec ničím. Skupina severní, obsadivši v předvečer události Nadwórnou, zůstala v ní tak dlouho, až propásla veškeré možnosti k zničení osamocené ruské divise. Její přední prvky se objevily na jižním okraji Lojowé teprve o $\frac{1}{2}$ 10. hodině; u Krasné zahájila baterie palbu teprve kolem 15 hodin, ač vzdálenost k Lojowé je toliko 8 km, ke Krasné 12 km. V rovině mezi Delatynem a Krasnou bylo by se dobře uplatnilo jezdectvo. Viděli jsme, že i tři vlastní jezdci dovedli způsobit paniku! Zdá se však, že nepřítel jezdectva neměl.

2. Strana ruská: Počáteční rozložení pěchoty zadního voje nebylo zajisté šťastné. Tím byl zmaten též velitel baterie: přilepil se také k Delatynu. Pak však jsem provedl změnu. Důvodem k ní nebyly s počátku taktické požadavky, avšak pohyb 3. čety k Lanczinu mi napověděl správné řešení. Z druhého palebného postavení byl nepřítel zabrzděn a donucen k rozvinutí vlastního dělostřelectva, čehož by jistě neudělal proti 50 jezcům-rozvědčikům v Krasné. Divise unikla šťastně.

Co se týče podrobností, poznamenávám toto:

a) Vliv náhody: Velitel spojovacího družstva změnil rozkaz velitele baterie, náčelník štábu divise zapomněl, že má telefon, ordonanční poddůstojník nedodal rozkaz veliteli baterie... Kdyby divisní telefonista byl stejně svědomitý, baterie by byla pravděpodobně ztracena. Mou chybou bylo, že jsem neodeslal k velitelství divise styčného důstojníka a nekontroloval provedení rozkazu daného veliteli spojovacího družstva.

b) Optimismus velitelů: Velitel divise považoval za svou povinnost být ke mně stálým optimistou, ač bezpochyby měl zprávy o tarnopolských událostech. V Dóře jsem mu věřil a zcela neoprávněně byl jsem si jist svou bezpečností (proto ty nedostatky ve spojení a styku). Avšak již v Peczenižyně jsem si opatřil zprávy o si-

tuaci divise sám a ubránil jsem baterii před zbytečným pochodem do Slobody Run-górské.

c) Spád událostí: Na manévrech v miru slyšíme často názor o příliš rychlém spádu boje. Na tomto příkladě je vidět, že spád událostí 26. července 1917 byl mnohem rychlejší: pochod 40 km pro baterii, 60 km pro velitele baterie!

d) Stáří velitelů: Z toho, co jsem uvedl, plyne, že velitel baterie musí být mlád. Po takovém perném dni následovala dlouhá řada dní dalších! Při nejmenším musí velitel baterie uchovat mladé srdce, velkou lásku k povolání a fyzickou zdatnost. Stojí za zmínku stáří důstojníků 2./32. baterie 26. července 1917: 24, 24, 21, 23, 17 let; průměr 22 let!

Z cizích revuí.

REVUE D'ARTILLERIE. Červen-prosinec 1933. (Dokončení.)

Plk. F.: Tři jednoduché návrhy na mechanické určení oprav směru střelby.

Podaný návrh je pokus o mechanické vyhodnocení paralaxy, posílení oprav, derivate a složek větru balistického.

Npor. H. Cuny: Soubor grafických tabulek, jimiž lze nahradit početní výkon pozorovací čety při zastřelení vysokými rozprasky.

Aby čelil různým omylům, jichž se dopouštějí počtáři pozorovací čety při zastřelení vysokými rozprasky, podává zde autor návrh na nomogramické řešení a určení prvků potřebných k zastřelení vysokými rozprasky. Podle jeho návrhu je potřebí pro každý druh děla podle ráže jen 4 průsečíkových nomogramů, z nichž lze vyčíst tyto hodnoty:

1. velikost pozorovací základny na základě změřené paralaxy,
2. topografickou dálku rozprasku podle zjištěné pozorovací základny a měřené úhlové odchylky rozprasku od základny,
3. převýšení rozprasku vzhledem k výšce baterie podle zjištěné topografické dálky rozprasku a jeho výšky a z toho současně
4. rozdíl výšky rozprasku vzhledem k řídicí pozorovatelně a tím pak určení souřadnic rozprasku.

V závěru poukazuje na jejich dostačitelnou přesnost (asi půl procenta dostřelu) a velkou rychlost při vyhodnocování prvků střelby (asi jedna minuta).

Pplk. G. Rougemons: Rychlé zamíření podle polárky.

Kpt. Charles využil polárky k orientaci do zeměpisného severu. Podle něho popisuje autor i zamíření podle polárky. Využívá poznatku, že spojnice procházející polárkou a druhou hvězdou od konce oje velkého vozu prochází vždy pólem. Pro zamíření je potřebí určit polohu pólu. Ta se dá určit takto: Promítnutím koleného kužele, který vznikne otáčením spojnice: Polárka — druhá hvězda od konce oje velkého vozu kolem polární osy, do svislé roviny procházející touto spojnici, vzniká lichoběžník, z něhož lze určit vodorovnou vzdálenost polárky od severního pólu podle vzorce:

$$e = E \cos I, \text{ v němž}$$